

SEMINARIUM „PROGRAMY, PROJEKTY I INNOWACJE W EDUKACJI I BIBLIOTECE”

KATOWICE, 28 LISTOPADA 2019 R.

28 listopada 2019 r. w Bibliotece Śląskiej w Katowicach odbyło się Seminarium „Programy, projekty i innowacje w edukacji i bibliotece”. Wydarzenie zorganizowały: Biblioteka Śląska, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach (PBW), Instytut Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (UŚ), Okręgowa Sekcja Bibliotekarska Związku Nauczycielstwa Polskiego w Katowicach (ZNP) i Zarząd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Katowicach (SBP).

Seminarium składało się z trzech części. Pierwszą z nich były referaty. Jako pierwszy wystąpił Michał Garbal (Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach) z referatem na temat projektu GEO HIST, który został zrealizowany w ramach programu Kultura Cyfrowa, finansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nad projektem pracowano w latach 2017-2019. Efektem pracy zespołu jest baza danych z podpiętą interaktywną mapą administracyjną umożliwiającą prezentację danych statystycznych z lat: 1910, 1930, 1950 i 2002. Jednym z głównych celów przedsięwzięcia było stworzenie multimedialnych map dotyczących historii Górnego Śląska. To założenie udało się zrealizować. W trakcie tworzenia map historycznych skorzystano z danych zawartych w powszechnych spisach ludności i dokumentach dostępnych w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej. Jedną z większych trudności, z jakimi zmagali się twórcy projektu, był utrudniony dostęp do map gmin, zwłaszcza tych pochodzących z 1910 r. Spisy ludności powszechnej zawierały m.in. dane o gęstości zaludnienia oraz wieku ludności z podziałem na wiek produkcyjny i przedprodukcyjny. Baza i interaktywna mapa umożliwiły prezentację pełnej struktury społecznej ludności mieszkającej w granicach obecnego województwa śląskiego od 1900 do 2012 r. z podziałem na historyczne i współczesne województwa, powiaty i gminy. Powstały w wyniku pracy

¹ Dział Bibliotek Centrum Kultury „Zamek w Toszku”.

zespołu z Instytutu Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach Portal GEOHIST jest dostępny online dla każdego, kto jest zainteresowany historią Górnego Śląska.

Następy referat pt. *Kształtowanie elementarnych kompetencji czytelnicych jako zadanie bibliotek* wygłosiła Małgorzata Gwadera (Instytut Nauk o Kulturze UŚ). Na początku prelegentka wprowadziła słuchaczy w terminologię związaną z tematem, omówiła znaczenie analfabetyzmu funkcjonalnego oraz pojęcie i rodzaje kompetencji kluczowych. M. Gwadera podkreśliła, że podstawę do rozwoju tych umiejętności stanowią kompetencje czytelnicze. Dopiero po ich opanowaniu można nabyć kwalifikacje informacyjne, a zdobywając obie biegłości, możliwe jest osiągnięcie sprawności medialnych. Prelegentka zwróciła uwagę na to, że w Polsce od 10 lat nie wypracowano programu zintegrowanego czytania w nauczaniu wczesnoszkolnym. Biblioteki w Portugalii, USA i Kanadzie włączyły taki program do swojej działalności, a w Polsce rodzice nie zawsze potrafią nauczyć dziecko czytać. W drugiej części wystąpienia M. Gwadera przedstawiła propozycję rozwiązania problemu niskiego poziomu czytelnictwa i analfabetyzmu funkcjonalnego w Polsce. Wymieniła różnorodne narzędzia pracy. Jako pierwszą omówiła metodę symultaniczno-sekwencyjną opracowaną przez Jagodę Cieszyńską. Proponuje ona naukę łącznego czytania sylab – głoski wprowadzane są w sylabach, a nie w izolacji. Sylabom zawsze nadawane jest znaczenie, które ułatwia dziecku zapamiętanie materiału i przyspiesza naukę czytania (np. obrazek dziewczynki machającej ręką i mówiącej „pa, pa”). Połączenie zapisu słownego z obrazem sprawia, że pojęcie przestaje mieć charakter abstrakcyjny i dziecko łatwiej może je zrozumieć. Praca z wykorzystaniem tej techniki powinna mieć formę zabawy, w której maksymalnie wykorzystywana jest aktywność dziecka. Taka wszechstronna stymulacja sprzyja ogólnemu rozwojowi języka i pozwala na szybkie opanowanie czytania ze zrozumieniem. Zestaw ćwiczeń opracowany przez J. Cieszyńską zawiera także „pseudowyrazy”. Czas oszwajania się z nimi przez dziecko można nazwać etapem prewencyjnym dla rozwoju dysleksji. Kolejnym sposobem profilaktyki analfabetyzmu funkcjonalnego jest metoda 18 struktur wyrazowych, adresowana do dzieci mających problem z nauką w szkole; umożliwia także realfabetyzację. System ten polega na analizie sylabowo-głoskowej wyrazów w powiązaniu z ich budową literową. Celem jest nauczenie automatycznego nazywania kształtów fonogramów oraz rozwijanie zdolności umieszczania ich w odpowiedniej kolejności. Aby ułatwić dziecku zrozumienie konstrukcji wyrazów, posłużono się kolorami: czerwony przypisano samogłoskom, czarny spółgłoskom a zielony sylabom. System składa się z 18 części, do których przygotowano zeszyty ćwiczeń i książkę. Godne uwagi narzędzie opracował też Glenn Doman. Jego metoda pozwala na nauczanie czytania małe dzieci, w tym te z uszkodzeniami mózgu. Technika ta bardzo dobrze sprawdza się w języku angielskim,

w języku polskim działa dobrze, ale tylko na wczesnych etapach nauczania. M. Gwadera podkreśliła konieczność szanowania dziecka i jego indywidualności w procesie nauki czytania. Konieczne są takie cechy, jak cierpliwość i wycucie, bo najważniejsze jest to, aby dziecko chciało czytać spontanicznie, z własnej woli, a nie z przymusu.

Podczas drugiej części seminarium odbyło się podsumowanie VI Wojewódzkiego Konkursu Fotograficznego dla Uczniów pt. „Biblioteka w oczach czytelników”, który odbył się pod patronatem Prezesa Okręgu Śląskiego ZNP. Nagrody wręczyła Katarzyna Czapla-Durska – obecna prezes. Przy tej okazji przekazano również nagrody konkursowe. „Miesiąc Bibliotek w obiektywie” dla nauczycieli pod patronatem Prezesa Okręgu Śląskiego z Regionalnego Forum w Częstochowie (III miejsce zajęły Regina Koczur i Elżbieta Trawa z Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Jaworznie) i „Wszystko o bibliotece” – Powiatowy Konkurs dla uczniów na prezentację multimedialną, organizowany jest pod patronatem prezesa Oddziału ZNP w Częstochowie. Nagrodę w tym ostatnim otrzymała Natalia Maroń z V Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Kanclerza Jana Zamoyskiego w Dąbrowie Górniczej.

Trzecią część spotkania poświęcono prezentacjom nauczycieli bibliotekarzy. Jako pierwsza wystąpiła Anna Marcol. Tematem jej odczytu była *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Józefa Lompy w Katowicach jako placówka systemu wspomagania. Oferta adresowana do bibliotek szkolnych*. Na wstępie prelegentka omówiła podstawy prawne² organizowania i prowadzenia procesu wspomagania; podkreśliła fakt, że od 2016 r. wszystkie biblioteki pedagogiczne realizują takie działania obowiązkowo. Nauczyciele bibliotekarze zatrudnieni w tego typu placówkach prowadzą i koordynują szkolenia, np. projekt „Klucz do sukcesu”. Od 2017 r. pracownicy Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Katowicach (BPW) organizują konferencje promujące czytelnictwo i kulturę regionalną. W ramach działalności BPW prowadzone są: warsztaty i kursy e-learningowe, zajęcia plastyczne oraz gościnne referaty wykładowców z innych placówek. Zajęcia edukacyjne adresowane do szkół obejmują takie dziedziny wiedzy, jak: biblioterapia, historia sztuki, teatrologia i programowanie. W ramach swojej aktywności BPW zajmuje się również wydawaniem półrocznika „Dialogi Biblioteczne”. Celem periodyku jest wspomaganie pracy nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Czasopismo stanowi platformę wymiany doświadczeń dla bibliotekarzy, publikuje się w nim również sprawozdania z bieżącej działalności BPW. Poszczególne numery nie mają charakteru tematycznego. W latach 2008-2018 ukazywały się jednocześnie w wersji papierowej i elektronicznej z podtytułem „Biuletyn Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach”. Od 2019 r.

² Dz.U. 2013, poz. 369.

teksty dostępne są tylko w formie elektronicznej. BPW organizuje również spotkania autorskie i imprezy o otwartym charakterze. Cała oferta została dobrze zaprezentowana na stronie domowej PBW.

Następnie Danuta Kaczmarczyk i Danuta Zielińska (Sekcja Bibliotekarska przy oddziale ZNP w Zabrze) zaprezentowały projekt „W Zabrzu dobrze mi się czyta”. W ramach przedsięwzięcia zorganizowano happening pt. „Uliczne czytanie”, na który zaproszono uczniów i nauczycieli z 20 szkół. W ramach imprezy odbyły się spotkania i prezentacje grup oraz konkursy. Wydarzenie miało miejsce w maju 2016 r. i cieszyło się dużym powodzeniem. W 2017 r. przygotowano wiele interesujących imprez. Koordynatorom udało się pozyskać grant z urzędu miasta, co pozwoliło na zakupienie koszulek i innych gadżetów oraz pokrycie kosztów imprezy w centrum Zabrze i pochodu, który tym razem przeszedł przez całe miasto. Zaproszono również gościa honorowego – Marka Szołtyska. W tym samym roku odbyły się również warsztaty fotograficzne i akcja „czytanie pod chmurką” z gościnnym udziałem Rafała Przybyłoka. W maju 2018 r. zrealizowano projekt „W Zabrzu dobrze mi się czyta”. Imprezę organizowały Fundacja Wspierania Szkoły „Nasza Trójka” z wykorzystaniem środków finansowych miasta Zabrze. Współorganizatorami były: MBP w Zabrzu, PBW w Katowicach Filia w Zabrzu oraz Miejski Ośrodek Kultury. Tego samego roku zaproponowano spotkanie z pisarką Dorotą Masłowską. W 2019 r. oprócz happeningu ulicznego przygotowano wystawę pt. „Jasnowidze”, w ramach której zaprezentowano najlepsze projekty ilustrowanych książek dla dzieci. Wydarzenie zorganizowano we współpracy z wydawnictwem Dwie Siostry i Muzeum Miejskim w Zabrzu. Gościem specjalnym ekspozycji był ilustrator Maciej Trzepałka. Tego samego roku odbyło się również spotkanie z pisarką Sylwią Chutnik.

Kolejnej prezentacji dokonały Alina Grabna i Renata Sowada (Sekcja Bibliotekarska przy oddziale ZNP w Częstochowie). W swoim wystąpieniu omówiły „Projekty czytelnicze w szkole i bibliotece”. Przedsięwzięcia zrealizowano w Zespole Szkół Samochodowo-Budowlanych w Częstochowie. W ramach inicjatywy „Mądra szkoła czyta uczniom” nauczyciele czytali uczniom klas pierwszych wybrane teksty literackie dotyczące walki o wolność z okazji uczczenia 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Hasłem przewodnim akcji było: „Czytanie drogą do Niepodległej”. Kampanię zorganizowano w ramach realizacji działań Priorytetu 3. Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa (NPRC). Z kolei 9 października 2019 r. Biblioteka rozpoczęła obchody Międzynarodowego Tygodnia Pisania Listów. W tym czasie biblioteka szkolna zachęcała młodzież do refleksji nad tym sposobem komunikowania się. W ramach NPRC biblioteka szkolna przeprowadziła w klasach drugich akcję pod nazwą: „Książka okno na świat – czytanie drogą do niepodległej”. Zadaniem uczniów było wykonanie ilustracji do ostatnio przeczytanej książki, poruszającej zagadnienia związane

z historią Polski i odzyskaniem niepodległości. Dużym osiągnięciem biblioteki było uzyskanie dotacji z NPRC w wysokości 15 000 zł, dzięki której udało się zakupić 962 tytuły książek o różnorodnej tematyce, zgodnych z preferencjami zawartymi w ankietach przeprowadzonych przez nauczycieli bibliotekarzy wśród uczniów, rodziców i nauczycieli. Projekt „Książka tradycyjna czy w postaci elektronicznej” został zrealizowany w wybranych klasach pierwszych, drugich i trzecich w czasie lekcji przeprowadzonych w czytelnicy. Podczas zajęć uczniowie wypowiadali się na temat ulubionej formy książki, a odpowiedzi popierali konkretnymi argumentami. Okazało się, że znaczna część młodych ludzi czerpie większą przyjemność z czytania papierowych książek, a ich elektroniczna forma jest bardziej popularna dla krótkich tekstów. Biblioteka zaplanowała również kampanię pt. „Zalajkuj czytanie”, w ramach której na szkolnym FB zamieszczane są tytuły książek oraz serii wydawniczych do polecenia innym czytelnikom. Placówka uczestniczy także w ogólnopolskiej akcji Bookcrossing, w której „uwalniane” są książki wycyfrowane z księgozbioru.

W ostatnim wystąpieniu Renata Sowada zaprezentowała działalność bibliotekarzy ze Szkoły Podstawowej nr 53 z Oddziałami Integracyjnymi w Częstochowie. W placówce zrealizowano program „eTwinning” i projekt „READ(Y)?”. Ta druga inicjatywa miała charakter interdyscyplinarny. Polegała na zaangażowaniu uczniów w wiele aktywności, które motywowały młodych ludzi do korzystania ze szkolnej biblioteki, czytania, wyrażania własnej interpretacji czytanej książki i prowadzenia dyskusji z rówieśnikami na podstawie ich lektur. Inicjatorkami projektu są Athanasia Zafeiropoulou (Grecja) i Tatjana Jevstafjeva-Aksjuta (Łotwa). W akcji wzięło udział: 22 nauczycieli, 226 uczniów, po dwóch gości z: Albanii, Chorwacji, Grecji, Islandii, Łotwy, Rumunii, Słowenii, Ukrainy i Polski. Projekt przewidywał takie działania, jak: badanie nawyków czytelniczych uczniów; zapoznanie się ze szkołą rówieśniczą i nawykami czytania; czytanie, rekomendacje, grafikę, wymianę poczty. Polska reprezentacja składała się z sześciu uczniów klas szóstych częstochowskiej szkoły. Młodzi ludzie stworzyli słownik, w którym podawali tłumaczenia wybranych słów z języka angielskiego na język ojczysty. Z pomocą nauczycieli młodzież zorganizowała obchody Międzynarodowego Dnia Pokoju i Tygodnia Bibliotek w Szkole. Przygotowano także dwie wideokonferencje, w ramach których uczniowie czytali opowiadania świąteczne i bajki w ojczystych językach. Młodzi ludzie wykonali również liczne plakaty i stworzyli bazę przysłów i powiedzonek. Świętowanie Międzynarodowego Dnia Poezji polegało na odczytywaniu wierszy na temat książek i czytania w języku ojczystym. Z kolei eTwinning to społeczność szkół w Europie, która współtworzy platformę współpracy dla pracowników szkół (nauczycieli, dyrektorów szkół, bibliotekarzy, itp.), którzy komunikują się, współpracują, realizują projekty, dzielą się doświadczeniem i są częścią społeczności edukacyjnej

w Europie. eTwinning jest współfinansowany przez Erasmus+ i Europejski program dla Edukacji, Szkoleń, Młodzieży i Sportu.

Seminarium stanowiło okazję do zaprezentowania projektów zrealizowanych przez bibliotekarzy pracujących w różnych częściach województwa śląskiego. W ostatnich latach śląskie placówki przygotowują bardzo wiele takich przedsięwzięć. Prezentacje dostarczyły tematów do dyskusji nad dobrymi praktykami i wymiany doświadczeń w środowisku bibliotekarskim. Przydatne były również wskazówki udzielane przez bibliotekarzy praktyków.